

Er zijn altijd al geruchten in omloop geweest en ook bewust in omloop gebracht.

Dat begon al met de slang in het paradijs.

‘God heeft zeker gezegd...’ Helemaal niet!

Wat nieuw is dat ze zo snel en onder zoveel mensen tegelijk verspreid kunnen worden. En dat zoveel mensen er gretig geloof aan hechten.

In de oudheid deden ze dat niet zomaar en hadden ze al zo hun methoden om nep van echt te onderscheiden.

Juist in de persoonlijke relaties, daar kan nepnieuws nl. ook veel schade aanrichten.

In het oude Griekenland was de filosoof Socrates (+ 399 vC) bekend als integer en wijs. Op een dag kwam Socrates een man tegen, die tegen hem zei: "Weet je wat ik juist gehoord heb over een vriend van jou?" "Wacht even", zei Socrates. "Voor je me van alles gaat vertellen over mijn vriend, wil ik jou drie vragen stellen. Ik noem het de drie-filter-test."

"Het eerste filter gaat over waarheid. Weet jij 100% zeker dat wat je mij wilt vertellen de waarheid is?" "Nee," zei de man "dat weet ik niet 100% zeker, ik heb het van horen zeggen..."

"Ok," zei Socrates "dus je bent er niet zeker van of het waar is. Het tweede filter is dat van de goedheid. Is wat jij me wilt vertellen over mijn vriend iets goeds?"

Opnieuw zei de man: "nee het is geen goed bericht."

"Ok," zei Socrates "dus je wilt me iets vertellen over een vriend van mij, waarover je niet zeker weet of het waar is en het is ook geen goed nieuws. Dan nu het derde filter. Heeft het nut dat ik dit nieuws hoor? Kan ik er iets mee doen dat voor mij van belang kan zijn?" "Niet echt," antwoordde de man.

"Wel," zei Socrates "je wilt me iets vertellen over mijn vriend, waarvan je niet zeker weet of het waar is, waarvan je weet dat het negatief is en voor mij van geen belang. Waarom wil je het mij dan eigenlijk vertellen?"

De man schaamde zich.

Dat is wijsheid waar wij in het geval van nepnieuws ook nog wat aan hebben

In de bijbelse oudheid was er ook bescherming tegen nepnieuws (nog langer geleden):

‘Je zult geen valse getuigenis spreken over je naaste’,

Wij kennen dit als het negende gebod.

Dat gaat maar niet over ‘de onwaarheid spreken’

Het gaat over ‘vals getuigen’ in een rechtszaak.

Bij wat jij zegt zijn andere mensen betrokken

Het gaat erom dat je een medemens niet mag schaden.

Dat kon in die tijd van levensbelang zijn:

Door twee valse getuigen kon je de doodstraf krijgen.

Twee getuigenissen waren in die tijd genoeg voor een doodvonnis.

In de tijd van DNA-onderzoek is het negende gebod eigenlijk niet meer nodig in een rechtszaak, maar de praktijk van het nepnieuws leert ons dat het nog steeds heel belangrijk is

Je kunt iemand immers ook sociaal doodmaken met een nepbericht.

De Heidelberger Catechismus (HC) geeft deze betekenis aan het negende gebod:

Dat ik tegen niemand een vals getuigenis afleg, niemands woorden verdraai en geen kwaadspreker of lasteraar ben. Dat ik ook niemand lichtvaardig en onverhoord veroordeel of help veroordelen. Maar dat ik alle liegen en bedriegen als echt duivelswerk vermijd, als ik tenminste de zware toorn van God niet op mij laden wil. Verder dat ik in rechtszaken en in alle handelingen de waarheid liefheb, oprecht spreek en belijd en ook de eer en goede naam van mijn naaste zoveel ik kan verdedig en bevorder.

Kortom, het negende gebod gaat niet alleen over rechtszaken, maar ook over liegen en bedriegen en de eer en goede naam van mijn naaste.
Het gaat over mijn dagelijkse omgang met iedere medemens.

Verscherpt door Jezus

De schrijvers van de HC hebben een goede reden om het negende gebod zo breed op te vatten.
De Heer Jezus heeft dit namelijk zo aangescherpt.
We hebben dat zonet gelezen.
Jezus zegt: 'Jullie moeten helemaal niet oordelen'
Wat betekent dat?

"Ieder oordeel voor het laatste oordeel is een vooroordeel",
zei cabaretier Freek de Jonge ooit.
Heeft hij gelijk?

1. 'Niet oordelen' betekent ...

Betekent niet oordelen: laat ieder maar zijn eigen mening?
Dát zou goed passen bij ons tolerante levensgevoel.
Relativeren is zeer in de mode.
Maar dat bedoelt Jezus niet, Hij leert je wel degelijk onderscheid te maken. Bijv. tussen verstandig (hij die op een rots bouwt) en onverstandig (hij die op zand bouwt) (7.24-27).
Er is verschil tussen goed en kwaad, waarheid en nep.
Hij wil dat wij een keuze maken.
Onrecht moet daarom soms aan de kaak gesteld worden.
Dat deed Johannes de Doper bij Herodus toen hij hem opriep zijn overspel met de vrouw van zijn broer te stoppen [Mar. 6,19].
Dat kostte Johannes uiteindelijk zijn leven.
Is dit nu 'oordeel niet opdat je niet geoordeeld wordt.'
Nee de Heer Jezus noemde hem: 'zelfs meer dan een profeet.'" (Mat.11,9).
'Niet oordelen' betekent dus niet dat ieder zijn eigen waarheid heeft. De Heer Jezus leert ons onderscheiden tussen waar en niet-waar.

2 'niet oordelen = definitie

Wanneer je doorleest, heeft 'niet oordelen' allereerst met je naaste te maken. Je mag niet oordelen over je naaste.
Al gauw ontaard ons oordelen het in liefdeloos ver-oordelen.
Liefdeloos betekent: je wilt de ander helemaal niet helpen met de waarheid van Christus.
Je neemt de ander de maat ermee.
'Niet oordelen' betekent: ver-oordeel je naaste niet alsof je zijn rechter bent.

De drie filters van Socrates: waarheid, goedheid en nut, helpen je goed met je naaste om te gaan.
Maar de Heer Jezus peilt dieper: Hij maakt ons ook duidelijk waarom we niet kunnen en niet moeten oordelen.
Jezus noemt drie dingen: we zijn onbekwaam, het is ongepast en het is ongewenst.

'Onbekwaam'

We kennen de term wel.
Ik hoop dat je er nog niet mee te maken hebt gehad.
Als iemand onbekwaam verklaard wordt is dat een persoonlijk drama:
hij kan zijn zaken dan niet meer zelf behartigen.
Een onbekwaamverklaring gaat heel zorgvuldig via de rechter.

Nou realiseer je als het om oordelen gaat, worden we door de hoogste rechter, de Heer Jezus, allemaal bij voorbaat onbekwaam verklaard.

Dat is wat de Heer Jezus duidelijk maakt met de balk en de splinter.

Het meeste van een ander kunnen wij niet goed zien:

de bedoelingen, de vragen, en de wensen.

Zeg maar alles dat van binnen zit. De intenties.

Die kennen we niet,

Als je dan toch meent de waarheid over een ander te weten is het alsof je van een afstandje probeert een vuiltje – de splinter is een vuiltje- in het oog van een ander te zien.

Da's moeilijk! Moet je eens proberen.

Intussen heb je ook nog eens een 'bord voor je kop' een balk in je oog, zegt de Heer Jezus. In feite ben je slechtziend.

Je kunt de ander niet genoeg helder zien door je eigen zonde heen.

Het is alsof je door een vuile bril probeert te kijken,

Er is maar één persoon van wie je een beetje weet wat er in zijn hart leeft...

Dan ben jezelf.

Maar jij wekt de indruk dat je ook in het hart van een ander kunt kijken.

Dat jij wel weet hoe het zit.

'Jaah. Jou maak je niks wijs. '

Het éne oordeel rolt soms over het andere heen..

Wat je al niet over anderen kunt roepen (kunt horen).

Anderen weten het ons soms precies te vertellen.

'Werkloos, mocht je willen. Iedereen die wil kan werk krijgen.'

Laten we het maar toegeven, wij zijn slechte rechters. Wij –allemaal- zijn niet staat tot een helder oordeel omdat we lang niet alle feiten kennen. Maar ook omdat we door de hindernissen van onze eigen zonden niet goed zien. Daarom roept Paulus ons –in het voetspoor van Jezus- ook op geen oordeel over elkaar te vellen, vóór de tijd dat de Heer komt.

Alleen Hij kan immers ook dat wat verborgen is aan het licht brengen (1 Cor. 4,5).

Inderdaad als het om ons oordelen van elkaar gaat is ieder oordeel voor het laatste oordeel een voor-oordeel.

Wij zijn onbekwaam.

Ongepast

Maar het is ook ongepast.

Wat zou je ervan vinden als Holleeder rechter in de zaak van zijn zussen zou zijn?

Dat zou toch een schril onrecht zijn. Dat is ons onmiddellijk duidelijk.

Hij zelf is verdacht, een mede-gedagvaarde mag niet oordelen.

Net zo duidelijk als dit is, moet het ons duidelijk zijn, dat we het recht niet hebben om rechter te zijn over elkaar. Omdat we allemaal gedagvaard zijn voor het laatste oordeel. Ook voor ons geldt: een mede-gedagvaarde mag niet oordelen. Dat mag alleen God.

Je mag niet op Gods plaats gaan zitten. Jakobus schrijft waarschuwend. 4,12 *Er is maar één wetgever en rechter: hij die bij machte is te redden of in het verderf te storten. Maar wie bent u, om uw naaste te veroordelen?*

In Mat.25 kun je lezen hoe de Heer Jezus terugkomt om de schapen en de bokken van elkaar te scheiden. Voor die tijd mogen wij niet aan het oordeel beginnen. Alvast wat voorwerk doen: meehelpen de schapen van de bokken te scheiden. Nee dus!

En de tucht dan? Alleen waar wij er volkomen zeker van zijn dat iemand de grenzen overgaat, die onze Heer Jezus ons gegeven heeft, hebben wij de plicht om iemand op Christus' wil voor zijn leven te wijzen.

En dan oordeel je niet, je waarschuwt alleen maar voor het oordeel van God. Meer mogen wij niet.

Tucht is is geen oordeel, tucht is waarschuwing voor het oordeel met het doel iemand te redden van dat oordeel.

Er is maar één die het recht heeft gekregen om te oordelen.

Dat is onze Heer Jezus zelf.

Hij betaalde ons met zijn bloed, wij zijn alleen Hem verantwoording schuldig.

‘Zeer ongewenst’

Jij zoekt voor mij
groen grazig gras.
Ik voel me vrij,
speel zonder jas.

En als ik blaas,
begrijp jij mij.
Loop ik op straat,
ben jij er bij.

In diepe nacht
maak jij het licht.
Jij houdt de wacht,
jij blijft in zicht.

Als ik jou heb,
heb ik genoeg¹

Mooi hè, dat is vrijheid

Oordeel niet, zo zul je zelf ook geoordeeld worden.
Da's niet alleen een oproep, maar een strenge waarschuwing.
Je eigen –scherpe- oordeel komt als een boemerang bij je terug! Waarom?
Omdat je oordeel zoiets moois als hierboven stuk maakt.
God oordeelt je niet, verlost je en nodigt je in zijn omgeving.
Zelfs al ben je schuldig, Hij ziet je berouw, je mag bij Hem opnieuw beginnen.
Dat is het klimaat van het Koninkrijk: een groene weide
Kunnen ademhalen omdat je je door de Here God aanvaard weet.
Dát is verlossing: volop in de ruimte kunnen leven.

Als wij zo schuldig zijn en toch verlost worden, uit de benauwde gevangenis van de schuld.
Vrij van een onzekere toekomst, vrij van wanhoop, vrijgesproken van het laatste oordeel.
Hoe kan een medemens ons dan nog veroordelen?
En hoe kan jij een ander veroordelen!
Hoe kan je!
Hoe kan je de vrijheid afpakken die God geeft, veroordelen waar God vergeeft.
Lees nog eens de gelijkenis van schuldeiser in Mat. 18.

Het is droevig als christenen in hun omgeving bekend staan om hun oordeel en niet om hun genade.

Het is triest als mensen in de kerkelijke gemeente zeggen:

¹ Erik Idema, *Genoeg* (Uit; Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk. p. 75) bij Psalm 23.

'ik ben bang wat de anderen hier over mij zullen zeggen.'
 en niet: 'in deze gemeente voel ik veilig.'
 Het is droevig dat wanneer je nieuw in een gemeente binnenkomt,
 mensen je helpen een labeltje aan de anderen te plakken.
 Ja die is... . Weet je dat dit eigenlijk nooit meer weg gaat!
 Telkens als je die andere ontmoet, moet je eraan denken in het vervolg.

Kijk dat zal Christus veroordelen.
 Als wij kerkmensen zijn verlossing weer ongedaan maken met ons scherpe oordeel.
 Of de ander liefhebben moeilijker maken door onze labeltjes.

Als wij schuldeisers blijven, blijft Hij ons daarom oordelen.
 Zo verspeel je je vergeving weer.
 En dat is nou eens geen nepnieuws.
 Immers wij zijn niet verlost om elkaars rechter te worden.
 Wij kunnen niet oordelen, wij zijn onbekwaam.
 Wij mogen niet oordelen dat is ongepast en zeer ongewenst.
 Wij zijn verlost om elkaar lief te hebben en elkaar te helpen op weg naar Gods Koninkrijk.
 Heb God lief en heb de naaste lief, da's de wet van het Koninkrijk.

Nepnieuws

Als we de komende tijd meer nepnieuws moeten vrezen.
 Laten onze kerkelijke gemeenten dan oases in een wereld vol nepnieuws zijn.
 Plaatsen waar mensen zich veilig voelen en vrede vinden.
 Waar wat gezegd wordt betrouwbaar is.

Zoals in dit oud-Joodse verhaal :

Eens vertrok een man uit Oppergalilea en verhuurde zich voor drie jaar als arbeider bij een landeigenaar in het zuiden van het land. Op Grote Verzoendag vroeg hij zijn heer: "geef mij mijn loon, zodat ik naar mijn vrouw en kinderen kan afreizen om hen ervan te onderhouden." Maar die antwoordde: "Ik heb geen geld." Toen vroeg de man: "vruchten dan?" De Heer zei: "Die heb ik niet." Hij vroeg: "geef me dan land." "Ook dat heb ik niet, zei de landeigenaar. Hij vroeg: "en vee dan.." "En ook dat heb ik niet, zei de eigenaar. "Geef me dan tenminste een deken voor de nacht." "Ik heb het niet", sprak de heer.

Toen nam de arbeider zijn gereedschap op zijn rug en vertrok somber naar huis.

Na het feest nam de landeigenaar het loon van deze man en daarnaast nog drie ezelslasten delicatessen en vertrok ermee naar het huis van zijn arbeider. Nadat ze gegeten en gedronken hadden, gaf hij hem zijn loon.

Hij zei tegen hem: "wat dacht je toen ik zei 'ik heb geen geld' nadat je mij er om gevraagd had?" De arbeider antwoordde: "Ik dacht: 'misschien heeft hij al zijn geld uitgegeven aan een buitenkansje in de handel."

"En wat toen ik zei dat ik geen vee had". "Ik dacht", zei de man, "hij heeft zijn vee misschien wel aan anderen verhuurd." "En toen ik zei dat ik geen land had?", vroeg de landeigenaar. "Dat u het verpacht had", antwoordde de arbeider. "En wat toen ik zei dat ik geen vruchten had?" "Dat u de tienden ervan nog niet betaald had?", zei de man. "En toen ik zei dat ik geen dekens had, wat dacht je toen?: Toen dacht ik "Misschien heeft hij al zijn eigendom aan God gewijd!", sprak de arbeider. Daarop zei de landeigenaar tegen hem: "Inderdaad ik had mijn hele bezit aan God gewijd. Want mijn zoon maakte geen ernst met studie van de Tora. Maar mijn zakenrelaties in het zuiden, hebben mijn gelofte ingelost.

Moge God je rechtvaardig oordelen, omdat je rechtvaardig van mij geoordeeld hebt

Broers en zussen, moge God jullie rechtvaardig oordelen,

omdat jullie rechtvaardig van elkaar geoordeeld hebben

Amen

(c) Wieb Dijksterhuis, januari 2017